'Te Piupiu me te Tūtū'

Nā Lillie White

"He manotau hou, he paratanga huarahi hou, he whakakitenga hou. Tēnei te whakakotahitia nei e ngā toi ukiuki o te ao Pākehā me te ao Māori, i runga i te atamira kotahi, hei umeretanga, hei oranga ngākau mō te katoa o te motu..."
Nā Kāretu.T 2001.

Ko wai ka mōhio, ātahirā ka mahitahi te kapa haka me te hīteki!

Anei e whai ake nei he kohikohinga kōrero mō te whakaari i haruru ki te whenua i ngā marama o Pipiri me Hōngongoi, ruamano-mā-tahi.

I te ahiahi o te whitu o Pipiri ka tū te pōwhiri ki te kapa rongonui o te motu, ki Te Mātārae i Ōrehu me Te Rōpū Hīteki o Aotearoa ki te whāriki tapu o Pipitea. Ko tēnei te wā whakanui i ngā kākano māreikura me ngā kākano whatukura o *te Hunga Piupiu me te Hunga Tūtū!* Koia nei te tīmatanga o te honohono o ēnei mokopuna i ā rātou taonga ātaahua, hei kōrerorero, hei mātakitaki, hei rekarekatanga mā te motu.

Kātahi te kaupapa ārikarika. Ahakoa te rerekē o te hunga haka me ōna hōhonutanga ki ngā kanikani a te hunga hīteki, āhua rite tonu te pīoioi a te tira, te piu o te tinana, te tau atatū! Koia nei ngā toi ukiuki a rātou mā.

Parahutihuti ana te haere i te pō tuatahi o ngā pō e rima o te wā rere o te whakaari ki Te Whanganui-a-Tara. Tutū ana te puehu! Ka heria te tira ki te nuku o te whenua.

I tīmata atu i Te Whanganui-a-Tara, ka puta ki Te Papaioea, ki te rohe o Ngāti Rangitāne. Ahakoa kei te whakarite ngā piupiu me ngā tūtū mō te whakaari, ka kohaina e rātou he āwhina ki ngā kura kaupapa Māori o Te Papaioea - te kanikani, te haka. Koia nei ngā āhuatanga ka whiwhi hua, arā, mōhio tonu tātou me poipoi ngā mokopuna kia tipu.

Annelies van der Poel

Ko ngā tūtū me ngā piupiu e hīteki ana ki runga i te atamira.

Ka rawe te pōwhiri ki te tira. Ko Tūpito Maruera tērā. E rua ngā pō ki reira, ka whakatika ki Heretaunga, ki te rohe o Ngāti Kahungunu.

Te mahana o te āwhina me te tautoko a Kahurangi - ko Tama Huata tērā. E rua anō ngā pō ki Heretaunga. Ka kaha ake te whakaari o Ihi freNZy. I tokomauritia te hunga mātakitaki i ngā mahi mīharo a te tira. Me te mea nei kei te hanga te tira i tōna ake whakapapa nō te mea kāore anō kia mahia tahitia ēnei mahi i mua i te tangata, arā, te haka me te hīteki - te piupiu me te tūtū. Āiani pea ko tēnei tētahi huarahi hei whakaaro mā ngā kapa kei te whai mai. Titiro ki waho o te Pouaka.

Ka mutu ngā pō whakaari ki Heretaunga ka neke te tira ki Tāmaki-makau-rau. Ka mau te wehi o te atamira o Aotea ki Tāmaki-makau-rau! Te ātaahua hoki o te whare whakaari. I reira te tini me te mano. Ko Kamera Raharaha tērā. I tēnei pō ka hono te hunga haka me te hunga hīteki. Ko tēnei te pō ka haka ngātahi te tira. Ka kitea te hiahia, te pīrangi o te hīteki ki te mahi i ngā taonga toi ukiuki a ngā Tīpuna Māori. Āe mārika. Ahakoa kei te tāone, he rite tonu ngā urupaenga me ngā whakaaro o ngā hunga mātakitaki i te piupiu me te tūtū. Ka kaha kē atu te kaingākau o ngā iwi kia kite rātou i tēnei tūmomo toi ukiuki.

Ka tae atu te tira ki te rohe manaaki o Tainui, ki te tāone nui o Kirikiriroa - kāore i rerekē atu ngā whakaaro mō te piupiu me te tūtū i tēnei wā kāinga.

Kotahi noa iho te pō whakaari ki Kirikiriroa engari ki tōku rongo i te whare whakaari, i hiahiatia he pō anō. Te ātaahua o te whāriki tautoko pōwhiri a te waka tangata o Tainui! Ka rere te mauri, te mana, te ihi, te wehi, te tapu. Ka tau te tira ki te tūrangawaewae o Te Arikinui. Ki reira whakangā ai. Ko te pōtae o Hōhepa Harawira tērā.

Kāore i roa ka hoki ngā mokopuna o Te Arawa ki te puna whakaora, ki tō rātou kāinga tupu, ki te mātāpuna, ki te pū harakeke, kia mirimirihia e ō rātou tīpuna kūia, koroua, whānau, hapū, iwi. I pōwhiritia rātou ki tō rātou Whare Tīpuna, ki a Rākeiao. Ka kitea te whakahī o ngā kūia, koroua,